

„Hamar megtaláltuk a közös hangot”

Beszélgetés Pávai István népzenekutatóval

Pávai István Székelyudvarhelyen született, zenetudományi diplomáját a Kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémián, PhD doktori fokozatát pedig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerezte; 2005-ben megvédett disszertációjának címe: *A tánczene és interetnikus kapcsolatai az erdélyi magyar néphagyományban. 1994–1998 között a budapesti Néprajzi Múzeum főmuzeológusa, a Népzenei Gyűjtemény osztályvezetője volt. Ezzel párhuzamosan kezdte el tudományos munkáját a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Zenetudományi Intézetében, amelynek máig az egyik főmunkatársa. 1998 óta tanít a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen, 2001 óta pedig a Hagyományok Háza keretében működő Folklórdokumentációs Könyvtár és Archivum vezetője. 2012-ben a Magyar Érdemrend lovagkeresztjével tüntették ki „a hagyományos hangszeres népzene kutatásában, gyűjtésében és közkinccsé tételében végzett több évtizedes munkássága elismeréséért”, 2015-ben pedig Szabolesi Bence-díjat kapott „kiemelkedő zenetudományi és zenei ismeretterjesztő tevékenysége elismeréseként”. A Gramofon ezúttal elsősorban az általa gondozott Jagamas János népzenei gyűjteményről kérdezte.*

• Könyves-Tóth Zsuzsanna

Fotó: Thaler Tamás

Gramofon: *A közelmúltban jelent meg DVD-n Jagamas János népzenei gyűjteménye a Hagyományok Háza gondozásában; a kiadvány hatvan-hetven éve vártott magára...*

Pávai István: A Jagamas-anyag megjelenésének igen nagy jelentősége van: Jagamas János, aki később létrehozta ezt a gyűjteményt, a bécsi döntés után kolozsvári tanulmányait megszakítva felköltözött Budapestre kihasználva a lehetőséget, hogy Kodály Zoltán tanítványaként sajátíthassa el a népzenekutató mesterségét. Tudvalevő, hogy Kodály nagyon szigorú ember volt, tanítványai elé igen magas követelményeket állított. Az első órát azzal kezdte, hogy megkérte, mindenki írja le, hány népdalt ismer – Jagamas egyből kétszázat tudott összeírni, így Kodály azonnal érzékelte, hogy komoly érdeklődésű diákkal van dolga. Nagyon lelkiismeretes, munkamániás ember volt, egykori tanítványaként jól emlékszem komoly tekintetere, nem könnyen teljesíthető szakmai elvárásaira. A háború végén jött vissza Erdélybe, ahol a pár év múltán megalakult, a Román Akadémia alárendeltségében működő Folklórintézet, mai nevén Kolozsvári Folklór Archivum munkatársa lett. Az intézet célja volt az erdélyi román népzene és az erdélyi kisebbségek (magyarok, szászok, cigányok stb.) népzenejének gyűjtése, ezek összefüggéseinek feltárása. Jagamas munkatársaival a moldvai csángókhoz is több hosszabb gyűjtőutat szervezett. Nagy intenzív munkát végzett, hiszen alig több mint egy évtized alatt több mint 7200 dallamváltozat gyűlt össze, s ezek mind fel is kerültek a DVD-re. Az anyag jelentős részét Jagamas le is jegyezte, ami nem volt könnyű munka, főleg fonográfhengerekről, s amiatt sem, mert nagy pontosságra és részletességre törekedett. A lejegyzésekből viszont

mindössze alig több mint félezer jelent meg két kötetben (Moldvai csángó népdalok és népballadák – 1954; Romániai magyar népdalok – 1974). A mostani kiadványig a Jagamas-gyűjtemény hangfelvételei közül viszont semmi sem jelent meg. A DVD-n 3000 népzenei dallam hallgatható meg. Ezek nagy része magnetofonnal készült, tehát viszonylag jó minőségben maradtak ránk, mert akkoriban még nem léteztek amatőr magnetofon készülékek, így Jagamasék félprofi magnót használtak.

G.: *A fonográf- és magnetofonfelvételek digitalizálása is most történt meg?*

P. I.: *Úgy kezdődött az együttműködés Kolozsvárral, hogy tettünk náluk egy baráti látogatást archívumi kapcsolat-*

keresés céljából az MTA Zenetudományi Intézetből. Láttuk, hogy ott semmi sem történt még a digitalizálás terén, miközben itthon már három helyen, a Néprajzi Múzeumban, a Zenetudományi Intézetben és a Hagyományok Házában is végeztünk ilyen jellegű munkát. Kiderült, hogy Kolozsváron erre nincs pénz, nincs technikai felszereltség, sem személyzet, ezért kölcsönadtunk egy speciálisan átalakított stúdiomagnót és kiküldünk segítségül egy kollégát, hogy betanítsa a kolozsváriakat, így elkezdődött ott is a digitalizálás. Közben szóba került, hogy jó lenne egy válogatáslemez kiadni a Jagamas-anyagból. Ahogy haladt a digitalizálási munka, kiderült, hogy akár egy DVD-t is megtölthetnénk. Végül Ion Cuceu, az intézet akkori igazgatója azt javasolta, ha már DVD-t adunk ki, kerüljön

Forrás: Hagyományok Háza

Jagamas János (középen) és Domokos Pál Péter (a jobb szélén) gyűjtés közben Lujzikalagorban (Moldva, 1958)

rá a teljes gyűjtés. Ennek nagyon megörültünk, hiszen korábban nem is mertünk abban reménykedni, hogy minden hangfelvétel, minden kottás lejegyzés, kézirat, fotó és szokásleírás kiadásra kerülhet. A kutatás finanszírozásának egy részét és a teljes kiadás költségét a Hagyományok Háza állta.

G.: A DVD nagyban megkönnyíti a kutatók dolgát, sokkal nagyobb anyag áll egyszerre az ember rendelkezésére, amelyben lényegesen egyszerűbb a keresés. Korábban is voltak már ilyen formátumú kiadványok?

P. I.: Olyan, ami egy személy teljes népzene gyűjtését tartalmazza ezidáig nem volt. Ezen a DVD-n válogatás nélkül minden rajta van és

minden kereshető is, több szempont szerint. Nem végeztünk különösebb tematikus feldolgozást, értékelést, mert ez még pár évet vett volna igénybe. Kolozsvári szerkesztőtársammal, Zakariás Erzsébettel az volt a célunk, hogy minél hamarabb közkinccsé váljék ez az anyag, és gyakorlatilag az egész Jagamas-archívumot kezébe tudja venni bárki. Egyébként végünk most is hasonló jellegű munkát. Idén jelenik meg még két kisebb kiadványunk, amelyek egy erdélyi hagyományőrző falu (Magyarózd) és egy székelyföldi kistáj (a Sóvidék) népzenei anyagából mutatnak be válogatást. A Jagamas DVD egyfajta modellként is szolgál ezekhez, de ezúttal tematikusan is feldolgozásra, értékelésre kerül az anyag.

G.: Mik voltak a kezdeti nehézségek a Jagamas DVD megvalósításánál?

P. I.: Először is, létre kellett hozni egy adatbázist és egy számítógépes megjelenítő felületet. Az archív anyag feldolgozása is nagy munka volt. Hatvan év alatt nagyon kevesen foglalkoztak az archívum anyagának rendbetételével, kutatásával, így a többszörös igazgatóváltások, költözések miatt az anyag teljesen össze volt keveredve. Mikor elkezdtük rendezni, azzal szembesültünk, hogy sok helyen hiányok vannak. Ezeket szerencsére megtalálták a kolozsvári kollégák, akik ezután a sziszifuszi munka után, mint maguk mondták, jobban megismerték saját archívumukat is.

G.: Milyen gyakorlati haszna van a gyűjteménynek?

P. I.: A kiadványnak nem csak tudományos jelentősége van; a Zeneakadémia Népzene Tanszékén a fiatalok szeretnének mindig valami eddig még nem ismert anyagot megtanulni, játszani az előző generációkhoz képest. Nos, a Jagamas-anyagban bőven találunk olyan dallamokat, amelyek azelőtt még nem voltak ismertek. A hangszeres felvételeket a táncházak is fel tudják használni.

G.: Pár éve jelent meg a Hagyományok Háza Utolsó óra című CD-sorozata is...

P. I.: Ezt a projektet Kelemen László, a Hagyományok Háza főigazgatója kezdeményezte a kilencvenes években, még a Hagyományok Háza létrehozása előtt. Akkoriban még a Néprajzi Múzeumban dolgoztam, ahol ő megkeresett, és felvetette, mi lenne, ha kihoznánk Erdélyből a még élő és működő falusi zenekarokat és stúdióminőségű felvételeket készítenénk itt velük. Először kétségeim voltak, hogyan fogja ehhez a forrásokat előteremteni, de mikor pár hónap múlva meghívott gyűjtőnek az első zenekarhoz, már én is kezdtem hinni a projekt sikerében. Ugyan aggód-

tam kicsit, hogyan viselik majd az erdélyi zenészek, hogy kiragadjuk őket eredeti környezetükből, de kiderült, jól működik ez az elgondolás. Hamar megtaláltuk a közös hangot; egy héten keresztül minden nap reggeltől estig mentek a felvételek. Amikor a projekt lefutott mindegy ötven erdélyi zenekarral, a kollégák Felvidék, Vajdaság, Kárpátalja, az Alföld és a Dunántúl zenekaraival folytatták a munkát. 2004-ig tizennyolc CD-nyi válogatást adtuk ki csupán az erdélyi anyagból. Néhány évvel később egy norvég projekt keretében kiadtuk még ötven CD-lemezt a teljes területről. Ez ugyan nem tűnik kevésnek, de a kiadatlan archív Utolsó óra anyag ennek sokszorososa. Ezek feldolgozása folyamatban van, és immár a Hagyományok Háza, valamint az MTA BTK Zenetudományi Intézet anyagait tartalmazó Folklor Adatbázison keresztül kerülnek fel az internetre (www.folkloredb.hu).

G.: Milyen kutatásokat tervez a közeljövőben?

P. I.: A Hagyományok Házában a Folklor dokumentációs Könyvtár és Archívum vezetőjeként archív népzene gyűjtemények digitalizálási és katalogizálási munkafolyamatait irányítom. Az MTA BTK Zenetudományi Intézet tudományos főmunkatársaként kutatómunkát végzek. Itt az egyik jelentős projektünk a Magyar Népdaltípusok Katalógusa második kötetének kiadása, Richter Pál vezetésével és Sebő Ferenc közreműködésével. Ennek első kötete Dobszay László és Szendrei Janka munkájának gyümölcse, az ő népzenei rendszerezésük anyagát rendezzük sajtó alá. Tervezzük, hogy ez is elérhető legyen internetes formában is, a hangzó anyaggal együtt. ■

Pávai István részletes publikációs jegyzékét, előadásait, az általa rendezett kiállításokat megtalálhatjuk a www.pavai.hu honlapon

Idén ősszel húszéves a Fonó

A Fonó Budai Zeneház két évtizede otthona a nép- és világzene vezető produkcióinak; nemcsak mint táncvárosi- és koncerthelyszín, hanem mint próbaterem, stúdió és lemezkiadó is. A Fonó szervezésében valósul meg több fesztivál, így a Héttorony Fesztivál, a Budapest Folk Fest vagy a Fonó Szalon évről-évre, amelyek mindegyike a Kárpát-medence zenei kincseit hivatott bemutatni. A házban működik az ország legpatinásabb szerdai táncvárosa, amely rendszeres kapcsolatot tart fenn az adatközlőkkel, hagyományörző mesterekkel. A Fonót, mint lemezkiadót is nemzetközi sikerek ismerik el; egyetlen magyarként szerepel a WOMEX rangos Top Label listáján.

→ Fonó/Gramofon

Szeptembertől december végéig Fonó20 néven prémium koncert- és táncvárosi sorozattal, új lemezkiadványokkal ünnepelek a Sztregova utcai épületben, a legjobbakból válogatva. Szeptember 12-én a szintén jubiláló – idén harmincéves – Artus mozgásszínházzal közösen szervezett, ingyenes Összművészeti nappal indul útjára a 20-as karikával fémjel-

zett, kiemelt sorozat, majd olyan vendégeket várnak, mint Borbély Mihály fúvós és különleges vendége, a bolgár kaval világszerte elismert virtuóza, Theodosii Spassov; az idén hatvanéves Dresch Mihály, a harmadik évtizedét ünneplő Makám, vagy a már legendás Tükrös. A Kerekes Band a Fonóban újra visszatér oda, ahonnan elindult: a gyökerekhez, a gyimesi és moldvai népzenehez. Rendhagyó közös koncertet ad az Apák és Fiúk minisorozat jegyében a Muzsikás Együttes is, akik a következő generációval, a Buda Folk Banddel együtt lépnek fel. Ferenczi György és a Rackajam remek zenekara fúzióra lép a Liszt-díjas Pál István Szalonna prímással és bandájával; ők mindahányszor bebizonyítják, hogy műfajok feletti zene létezik csak, és a remek muzsikások műfajtól függetlenül csodákat művelnek a színpadon. A sorozat egyik csúcspontja a világ talán legismertebb torokénekes csapata, a tuvai Huun Huur Tu budapesti koncertje lesz november 29-én. Az együttes tagjai elhivatott ápolói, előadói a hagyományos tuvai torokének stílusnak, mely során egy énekes egyszerre két-három hangot is megszólaltat. Az együttes 1992-ben alakult Oroszország autonóm köztársaságában, Tuvában, azóta bejárta a világot és meghívást kap a legnagyobb fesztiválokra.

A Fonó20 sorozat folytatódik egészen december végéig, www.fono.hu weboldalra a programokat folyamatosan tölthet fel a zeneház.

FONÓ
Budai Zeneház
20

Szeptember 9. Évadnyitó szerdai táncváros, Magyarpalatkai banda, Budapest Mezőség Band

Szeptember 11. Berka moldvai és vonós táncvárosi évadnyitó

Szeptember 12. Kapunyitási pánik: Összművészeti nap, 20 éves a Fonó és a 30 éves az Artus!

Szeptember 19. Borbély Quartet, vendég: Theodosii Spassov, Zűrös Banda lemezbemutató

Szeptember 26. Kárpátmedencei táncváros

Szerdánként: Györgyfalvi táncok (Kalotaszeg) a Fonó Szerda táncvárosban!

FONÓ
Budai Zeneház

Fonó Budai Zeneház • 1116 Budapest, Sztregova u. 3. • www.fono.hu

„A népzene mindig ott volt mellettem”

Fotók: Németh Anna

**Kiss-B. Ádám,
a Junior Prima díjas Góbé zenekar vezetője**

Idén adta ki második albumát a Góbé zenekar, amelynek muzsikája a kritikusok szerint népzeneinek nem elég autentikus, könnyűzeneinek folkos, a komolyzenei hatások miatt besorolhatatlan (rövid recenziónk a 80. oldalon). Kiss-B. Ádám a különféle zenei műfajok és stílusok határait feszegeti, sőt Trianont említve még az országhatárokat is. Szót ejt a hangszerek konfliktuskezelő szerepéről és a népzeneészek szent küldetéséről is, ami egy népzenei nagyhatalom muzikusaitól legalábbis ajánlatos.

Gramofon: *Mindenhová a hangszereddel mész?*

Kiss-B. Ádám: Jóformán mindig nálam van. Vagy próbára vagy fellépésre vagy egyetemre megyek (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, népzene szak – a szerk.). Ma, az interjúnk napján Szigetszentmiklóson tartunk gyerektáncházat, most ezért van nálam a hegedűm. Kicsit úgy vagyok ezzel, mint az orvosok a saját elhivatottságukkal. Nincs olyan, hogy „szolgálaton kívülre” helyezem magam. Mellesleg többször mentett ki kínos helyzetből, hogy hangszer volt nálam. Általában – koncert vagy táncház (ma már folk-kocsmá) után – hajnalban megyek haza, és előfordult már, hogy belém kötöttek, de aztán elhúztam néhány nótát, és barátságban elváltunk.

G.: *A folk-kocsmák sem úgy működnek, mint az igazi táncházak, a népzene is gyakran világszerte csap át. Ahogy te fogalmaztál a zenétekről egy korábbi interjúdban: legszívesebben ilyen zenét hallgattunk volna, s mivel nem volt ilyen, megcsináltuk mi.*

K. B. Á.: Nem egyszer voltam tanúja, hogy városi fiatalok – meghallva egy szép, jó húzással bíró népzenei részletet, amit falusi környezetben, hagyományörző muzikusoktól rögzítettek, tehát autentikus népzene – így kiáltottak fel: Úristen, micsoda rock&roll, micsoda blues! Ebből arra következtettek, hogy azért mondjuk sokan a népzene, hogy bluesos vagy rockos a hangzása, mert hamarabb ismerkedtünk meg ezekkel a műfajokkal és stílusokkal, mint a népzenevel. Más kérdés, hogy olyan nem létezik, hogy magyar népzene, nincs egy általános magyar népzenei stílus, ami az egész Kárpát-medencére vagy a teljes magyarlakta területre érvényes. Tájégségékként vagy akár falvanként is elkülönülnek a zenék egymástól. Ha tehát azt mondjuk valamire, hogy ez a mi zenénk, akkor meg kell vizsgálni, hogy mi melyik faluból jövünk, és ott milyen zenét játszottak. Tetszetősebb volna, ha egy bluesos harmóniafordulatot meghallgatva azt mondanánk: Ez pont olyan, mint egy ördögösfüzesi zárlat!

G.: *Ettől egyelőre meglehetősen távol vagyunk...*

K. B. Á.: Egyetérték. Ez a népzene/világzene kérdés onnan indul, hogy milyen zenét ismerünk, mi áll közel hozzánk. Szerencsémre gyerekként eljárhattam táncházakba, mivel édesapám és barátai népzene-szakosok voltak. Ez még Sepsiszentgyörgyön volt, a nyolcvanas évek végén. Aztán barátkoztam a könnyűzenei műfajokkal is, tanultam klasszikus zenét, de a népzene mindig ott volt mellettem. Eltökélt szándékom, hogy azt az örömet, amit számomra jelent a népzene, közel vigyem másokhoz is.

G.: *Mivel magyarázod, hogy te és népzene-szakos kollégáid szinte missziójuknak érzik a népzene terjesztését?*

K. B. Á.: Lehet dobálózni az olyan fordulatokkal, hogy szent küldetés meg hasonlók, de valóban így van. Mi, magyarok népzenei nagyhatalom vagyunk. Ezt a tudást felismerve kötelességünk megosztani polgártársainkkal. Simán elfér Puskás Öcsi és a gulyásleves mellett a népzene és néptáncunk.

G.: *Durván fogalmazva: Trianon jót tett a magyar népzene-nek? Merthogy identitás-erősítő szerepe folyamatosan tetten érhető az elcsatolt területeken.*

K. B. Á.: A határon túli magyarság számára mindig is megtartó erőt jelentett a saját zenei öröksége. Ma már árnyaltabb a kép. Bartók, Kodály és követőik száz évvel ezelőtt „felfedezték” ezt a zenét, elkezdtek felgyűjteni, majd avantgárd zeneszerzőként egyes elemeit, például a Székelyföldről elhozott régies pentaton zenei világot beépítették saját feldolgozásaikba, ami elvárásolta a nyugati zeneértőket. Ennek hatására elindult egy olyan folyamat, ami igyekezett a népzene közelebb vinni a városi emberekhez. Ma már erre nincs akkora szükség. Erdélyben például a táncház-mozgalom eléggé megerősödött a városokban is. A rendszerváltásig Magyarországon is fontosabb szerepe volt a táncházaknak a nemzetiségi feszültségek oldásában, az identitás-teremtésben. Visszatérve a 20. század elejére: a

Fotó: Németh Anna

Bartókék föltárta zenei kincsesládát Trianon elzárta az anyaországtól, amit a bécsi döntés átmenetileg fölülírt. A második világháborút követően aztán megfordult a folyamat: Jagamas János és tanítványai belülről, vagyis az elszakított országrészekből kezdték gyűjteni a népzenei anyagot. Ennek következtében a leszakított országrészek már képesek voltak arra, hogy kívülről termékenyítsék meg az anyaországot.

G.: Sok országban – legutóbb Montenegróban tapasztaltam ilyet – a kávézóknak, éttermeknek vagy egyéb nyilvános helyeken a saját népzenejüket, népzenei feldolgozásait lehet hallani a helyi rádiókból vagy lemezekről. Nálunk nem ez a helyzet.

K. B. Á.: Messze nem tartunk itt – sőt. Erdélyi születésű lévén elmondhatom, hogy Romániában az úgymond népzeneinek hatalmas piaca van, ami káros is egyben, mert az autentikus népzene ilyenkor rendkívül felhígított formában kerül a médiába. Létezik vagy öt olyan tévécsatorna, ahol 0-24 órában szólnak a román nóták, amik meglehetősen távol állnak a régi stílusú román népzeneitől – ha egyáltalán beszélhetünk még bármiféle kapcsolatról. Annak nem örülnék, ha nálunk is öt nótatévét lenne, de azért a jelenleginél jobb is lehetne a helyzet. Jelenleg nincs Magyarországon olyan médiafelület, ami állandó helyet biztosítana a hagyományos kultúrának. Azzal együtt, hogy a népzene a nép sajátja, egyben a magas kultúra szintjén is áll. Ha megnézzük egy régies magyar népdal szövegét, bizony vetekszik legnagyobb költőink műveivel. Ez a zenére is igaz. Bartók valahogy úgy fogalmazott: szeretne olyan minőségű zeneszerzővé válni, hogy négy sorban olyan zenei magaslatokba jusson el, mint a népdalok a maguk egyszerűségükben. Vagyis képes legyen úgy komponálni, hogy négy sorban elmondjon mindent.

G.: Az öt nótacsatornán ez nemigen valósulhat meg. Nem tartasz attól, hogy a te és kollégáid tevékenysége éppen hogy popularizálja a népzeneit? Hogy a felhígulásához vezet?

K. B. Á.: Van ebben igazság. Ugyanakkor a Góbé zenekarnak több arca van. Egy romkocsmás koncertünkön olyan könnyűzenére tombolnak a fiatalok, amit népdalokból írtunk, ugyanakkor tegnap este a Bartók Emlékházban olyan műsort adtunk elő, amiben a zeneszerző műzenei népdalfeldolgozásait és az eredeti zenei forrásanyagokat

játszottuk egymás mellett. Ez a műsorunk azt mutatja be, mit tett hozzá Bartók az autentikus népzenehez. Zenélünk aztán táncban is, ami megint egy másik vetülete a tevékenységünknek. Egészen más tánc alá muzsikálni, mert az egy intim kapcsolatot feltételez a zenészek és a táncosok között, s ez a zene valójában tánc alá való.

G.: Nekem kicsit úgy tűnik, mintha a bartókos és táncmuzika műsoraitokkal mentetné a romkocsmás bulijaitokat.

K. B. Á.: Valahol belül kompenzálni is szeretném egyiket a másikkal. A magyar könnyűzene valamikor a múlt század végén ráállt az angolszász popkultúra utánzására. Zenei társaimmal nem értünk feltétlenül egyet ezzel, vagyis hogy magyartalan ritmusok, dallamok és szövegek áradnak szinte minden csatornából. Ezt próbáljuk ellensúlyozni azzal, hogy megalkottunk egy olyan zenét, ami a saját zenei kultúránkból indul ki, de végülis popzene.

G.: 2007 óta létezik a Góbé zenekar. Világzene, mint olyan, sokkal régebben. Mi az a plusz – érzésed szerint –, amit ti tesztek hozzá?

K. B. Á.: Jelenleg a zenekar mind az öt tagja a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem népzene szakos hallgatója, mindannyian azzal foglalkozunk nap mint nap, hogy a népzeneit magunkévá tegyük. Tudva, hogy soha nem fogunk eljutni arra a szintre, mint a hagyományőrző falusi népzenei zenészek, akik csak a saját falujuk zenéjét játszották egy életen át. Próbáljuk elérni, hogy a feldolgozásaink legalább köszönő viszonyban maradjanak az autentikus zenével, és megőrizzenek valamit az eredeti hangulatból. Talán kijelenthetem, hogy kialakult ennek nyomán egyfajta Góbéhangzás, egy sajátos zenei arculat.

G: Ez van! címmel jelent meg a közelmúltban második lemezetek. A cím optimista vagy pesszimista kicsengésű?

K. B. Á.: Amikor elkezdtünk saját számokat írni, még nem tudtuk, hogy ilyen sikerünk lesz. Nekünk ezt a munkát folytatni kell. A cím ezért mindenképpen optimista. Részben beletörődést sugall, de azt is, hogy ez már megvan. És remélem, lesz is. ■

A zenekar honlapja: www.gobezenekar.hu

„Mestereink nem a múlt, hanem a jelen képviselői”

Örömmel a Hagyományok Házában

Három esztendővel ezelőtt indította el a Mesterek és tanítványok címet viselő esteket a Hagyományok Háza – több művészgenerációt állítva egy színpadra, s ezzel is különleges érzelmi többletet adva az előadásoknak. Agócs Gergely – a sorozat egyik kitalálója, rendszeres fellépője – azt mondja, azért is lényegesek ezek a produkciók, mert ezzel is meg tudják mutatni, nem muzeális, halott műfajt keltenek életre, hiszen a népzene ma is él, és remekül hagyományozható a fiatalokra.

➔ Réfi Zsuzsanna

A sorozat idei első koncertjén, szeptember 11-én nem is egy, hanem négy muzikus generáció lép színpadra a Budai Vigadóban. Agócs Gergely ugyanis mesterei, barátai mellett olyan tanítványait is meghívta, akik már maguk is rendelkeznek növendékekkel. „Engem sokan hajlamosak beskatulyázni a felvidéki pásztorhangszerek világába, pedig szívesen éneklek akár kalotaszegi vagy gyimesi dalokat. Ez az este talán arra is alkalmas lesz, hogy megmutassam, hányféle arcom van. Várom már az örömmel, hiszen mindenki hozza a szívének kedves darabokat, így olyan lesz ez az est is, akár egy nagyszabású születésnap. Jó lesz megint a két bodroközi pásztorral, a Dobcsák testvérekkel muzsikálni, vagy az utolsó aktív tárogató cigányzenésszel, Balogh Bertalan „Pico”-val. Pályatársaim közül meghívtam például Juhász Zoltánt és Dóra Áront is, bár Zolit akár mesteremnek is mondhatom. Az ő gyerekeit viszont már saját tanítványaimnak is tarthatom...”

A sorozathoz pályázat alapján válogatják a fellépőket, és igyekeznek mindig azok mellett dönteni, akik régóta a pályán vannak, és valóban több generációt tudnak a pódiumra állítani. S hogy miért lényeges, hogy mester és tanítvány együtt zenéljen, táncoljon, énekeljen? „A hagyomány követőinek világában nemcsak a technika fortélyai cserélnek gazdát és nemcsak a kultúra különféle árnyalatai öröklődnek tovább, hanem mester és tanítvány között óhatatlanul érzelmi viszony is kialakul. Hiszen a művészet az érzelmek, az érzések kifejezőeszköze. Anélkül, hogy fokozott empátia alakulna ki az átadó és az átvevő között, nem is lehet a művészetet értelmesen, jól átadni. A közösen eltöltött időben sok mindenről szó esik: családról, életről, érzelmekről, s eközben sokszor az egyszerű tanár-diák viszonynál mélyebb emberi kapcsolatok is születnek. Az óráimon magam is mindig arra törekszem, hogy egyfajta céhbéli barátság alakuljon ki köztem és a tanítványaim között. Ennek csatornáin sokkal több és értékesebb, tartalmasabb információt tudok átadni, és azt is tapasztalom, hogy így sokkal jobban megértik, amit mondok. Azért követem ezt a metódust, mert magam is így kaptam a tudást. A mestereim mind-mind hagyományőrök voltak. Egyetlen órát sem töltöttem zeneoktatási intézmény iskolapadjában. Mégis úgy érzem, hogy nagyon magas színvonalú zenei képzésben részesültem. Olyanban, amit ma már ke-

Agócs Gergely

vesen tudhatnak magukénak. Különféle pusztákon, tanyákon, faluszéleken, cigánysorokon tanultam mindent, s nemcsak művészetet, hanem tartást, emberséget, emellett nagyon sok szeretetet is kaptam a dudálás, tárogatózás, fuvolyázás mellé. Ezért van ezeknek a közös koncerteknek érzelmi, művészi többlete, amit a közönség is érzel. Arról nem is beszélve, hogy azt a fajta erőt, ami az idős mesterek előadásmódjában benne rejlik, a tánc házas nemzedék muzikusai közül kevesen tudják színpadon prezentálni...”

Emellett az is nagyon fontos, hogy meg tudják mutatni a világnak: „mi nem muzeális anyagot élesztünk újra, nem a halálból hozunk vissza valamit, hanem folytatjuk az életet. Lényeges üzenet. Sokan úgy tekintenek a népművészetre, mint egy haló poraiból újra élesztgetni próbált, furcsa műfajra, és nem tudatosítják magukban, hogy a mi mestereink, akiktől mindezt tanultuk, itt élnek közöttünk. Nem a múlt, hanem a jelen képviselői. Aki pedig őket, s velük együtt a népzene a múltba szeretné számítani, az kirekesztő magatartást tanúsít... Aki megpróbálja a mi hagyományos kultúránkat a múltban elképzeli, az a jelenből akarja kitörölni. Pedig része a mindennapjainknak, még ha sokan nem is szívesen vesznek róla tudomást...”

Az idei Mesterek és tanítványok sorozat folytatásában fel lép a debreceni Csendesné Tóth Lilla énekes, Ségercz Ferenc fúvós Sepsiszentgyörgyről, valamint az Alte Kameraszenekar Blaskapelle dél-dunántúli sváb fúvószenekar.

Az intézmény honlapja: www.hagyományokhaza.hu

DJABE – Forward: szabadon előre!

2014-ben jelent meg a Djabe zenekarnak a Miskolci Szimfonikusokkal közös, Forward című lemeze. Olyan önálló projekt született, ami – kísérleti jellege mellett – mintegy megkoronázza a fúziós jazz legjobb hazai képviselőjének eddigi, húszéves munkásságát. A világsztárokat is felvonultató produkció születéséről, a műhelymunka rejtelméről és a „késztermékről” beszélgettünk az októberi és novemberi lemezbemutató nagykoncertekre készülő három alkotóval: Égerházi Attilával, Barabás Tamással és Kovács Zoltánnal.

➔ Bencsik Gyula

Gramofon: Mikor és hogyan indult a Forward-projekt?

Barabás Tamás: Minden komponista és zenész álma egyszer átírni saját szerzeményeit szimfonikus zenekarra. Nekem, nekünk ez most megadatott. Mi nem a meglévő szerzeményeinkhez hangszereltünk hozzá egy szimfonikus zenekart, hanem eleve a nagyzenekarra komponáltunk. Az egész onnan indult, hogy Steve Hackettel játszottunk Miskolcon.

Égerházi Attila: Egy kapcsolat révén kerültünk 2013 végén a miskolci zenekar koncerthelyére, a Művészetek Házába, ők fogadták be Steve-vel közös produkciónkat, csupán annyi volt a kérésük – mivel saját koncertprogramjukba illesztették be –, hogy szeretnének valahogy bekapcsolódni. Tomi nem javasolta, hogy régi Djabe-számokhoz hangszereljünk szimfonikus zenekart. Ráadásul az egésze, partitúra-írásra, hangszerelésre mindössze másfél hónapunk volt, ami minimum lehetetlenségnek látszott. Akkor vettem föl: mi lenne, ha a szimfonikusokkal, kamarazenekarokkal gyakran együtt zenélő Steve Hackett néhány kompozícióját dolgoznánk fel az előadásra. Steve beleegyezett, javasolta is néhány darabját, azonban egyikhez sem volt kotta. Így jött képbe Zoli, aki ezeket a Hackett-számokat meghangszerelte. Végül a koncert jól sikerült, ami felvetette a további közös munka lehetőségét a szimfonikusokkal.

G.: Úgy tudom, meglehetősen rövid idő állt rendelkezésedre.

É. A.: Novemberben volt a vonósokkal közös koncert, 2014 április elején pedig már a teljes szimfonikus zenekarral történtek a felvételek.

B. T.: Feszített tempóban bár, de határidőre megírtam a számokat, a Zoli pedig hozzátette a hangszerelést. Mindezt pedig még pontos, emészthető, feldolgozható formába kellett hozni a zenészek számára, lekottázni.

Kovács Zoltán: Vagyis leírni a hangokat, kötőíveket, utasításokat az előadásmódra. Szerencsére Legendy Laci ezt nagyon szépen megcsinálta. Március végére mindezekkel elkészültünk. Aztán amikor az első próbán meghallottuk a zenénket szimfonikus köntösben, az valami felemelő érzés volt.

É. A.: Már próba közben megjegyeztem Tominak, hogy a szimfonikusok önmagukban is jól szólnak, akár külön is megjelentethető az előadásuk. Ebből született aztán a

Forward Symphonic Suite, az album vinyl változatának komplett negyedik oldala, ahol csak a szimfonikusok hallhatók.

B. T.: Ez már egy szerkesztett változat, igyekeztem a legizgalmasabb részeket benne hagyni, az üresjáratokat kivágni. Persze, hallgatva az anyagot, azért lehet az embernek helyenként hiányérzete, ismerve a felvételt a Djabe-val együtt.

G.: Milyen szempontok alakították a rögzített anyag szerkezetét? Strukturálisan hogyan építkezik a lemez?

B. T.: Egyértelmű volt, hogy a nyitó szám, a címadó Forward első három percében csak a szimfonikusok szólnak, mintegy beköszönésképp, megszólal a téma, amire beszállunk mi. Egyébként csupán két nótában nem szerepelnek a miskolciak. Valójában ösztönösen adta magát, hogy mely zenészámot melyik követi. Zárásnak egy basszusgitár – szimfonikus zenekar összájátékot tettem, amibe bekapcsolódik a Djabe zenekar, és az egész kiteljesedik nagyzenekari hangzássá.

G.: Milyen nehézségeket jelentett a Djabét összehangolni fél tucat hazai közreműködővel, csaknem ugyanennyi külföldi vendégzenésszel, egy 57 tagú szimfonikus zenekarral, és mindezeket egymással? És akkor ott volt még néhány archív felvétel beépítése.

B. T.: Alapvető, hogy jól ismerd a zenésztársaidat, amennyire lehet, megismerd az alkalmi kollégákat, és úgy tudd őket rendezgetni, hogy megmaradjon a zenekar egyedi hangzása. Az évek során egyszerűen „odahallod” a kollégák játékát a partitúrába.

G: Teljesen szabad kezét adtad Tominak?

K. Z.: Mikor hangszereltem az anyagot, annyi volt a szerepem a szerzőkkel, Tomival és részben Attilával szemben, hogy megmutattam nekik az elképzeléseimet: tetszik-e ez vagy az az ötletem. Ezekben a kérdésekben általában összhangban voltam a srácokkal. A hangszerelések MIDI-felba készültek el, amihez kell egy speciális hallás, hogy a befogadó belehallja azt a rengeteg hangot, amit az élőzene még pluszban hozzáad. Nagyon tetszettek Attilának az egyszerű, frappáns zenei ötletei, amelyekből egy egész zenekari arculat ráhúzható a hangszerelésre. Ugyanakkor

Tomi olyan bonyolult, szövevényes elképzéseket adott, amelyekkel jócskán volt dolgom, de ez a kontraszt szerintem csak jót tett az anyagnak. Például a Hang Out vagy a Forward című számban kitűnően sikerültek a szólámfelrakások a zenekari szövetbe.

B. T.: Csak megerősíteni tudom: Zolival olyan jó az együttműködés, hogy elég, ha odaadok neki egy kezdő oboahangot, ő már a fejemmel gondolkozva tudja, milyen szólamná teljesedjen ki a végére.

G.: Milyen volt az összhang a külföldi muzikusokkal, köztük világsztárokkal?

B. T.: A Mr. East című számot az azeri Malik Mansurovnak ajánlottuk. Ő a tar nevű hangszert szólaltatja meg. Vele nem ez az első munkánk, ráadásul ott lesz a novemberi nagykoncertünkön is. A tar voltaképpen a gitár elődje, amelynek meglehetősen nehéz a hangolása a sok zengő üres húr miatt, a hangzását pedig a negyedhangok teszik egyedivé.

É. A.: Steve Hackett találó hasonlatával élve olyan Mansurov játéka, mintha John McLaughlint ötvöznénk Ravi Shankarral.

G.: A Life Spirit című háromrészes számot Steve Hackett tiszteletére írta Attila.

É. A.: Inkább azt mondanám, az ő hatására. Steve zenéjén nőttek fel, egyik kedvenc zenekarom gyerekkoromban a Genesis volt. Aztán amikor Steve kivált és szólólemezeket jelentetett meg, az még jobban tetszett. Szerettem a kísérletező stílusát. Hogy indul egy akusztikus gitárhanggal, folytatja valamilyen rockos hangzással, ami végül valami monumentális témába torkollik.

B. T.: A Life Spirit kezdődik egy gitárszólammal, amire a második tételben rájön a szimfonikus zenekar, aztán a har-

madik tételben Steve genesises korszakára emlékező „stílusgyakorlat” hallható. A szám egyfajta tisztelgés lett Hackett munkássága előtt.

G.: Szerepel még az albumon Gulli Briem dobos és John Nugent szaxofonos is.

É. A.: Bizonyos zenék kedvelői mindkettőjüket ismerik, de hangsúlyozom: nem azért hívjuk ezeket a zenészeket vendégjátékra, közreműködőnek a lemezeinkre, hogy az ő fényükben jobban eladható legyen a produkciónk, hanem mert úgy érezzük, hogy az ő tudásuk bizonyos pontokon megdobja a zenénket. Régóta ismerjük őket, gyakran muzsikáltunk együtt.

G.: Játszik a lemezen még számos hazai vendégzenész, valamint hallhatók a 2007-ben elhunyt dobosok, Sipos András egykori felvételei. Hogyan sikerült megtalálni ennyi szín (hangszín) egészséges arányát?

B. T.: Nagyjából magam koordináltam az anyagot, és mint említettem, ismerni kell a társakat. Most hozzáadódott még egy szimfonikus zenekar, ami nem könnyítette meg a dolgom. Az október elsejei miskolci Művészetek Háza és a novemberi MŰPA-koncertig a szimfonikusok felvételről szólnak alattunk, az említett két helyszínen viszont már a nagyzenekarral közösen lépünk fel, Malik Mansurov és a tablás Mótyán Tibor vendégszereplésével. ■

Lemezbemutató koncertek:

2015. október 1. Miskolc, Művészetek Háza, 19 óra

2015. november 10. Budapest, MŰPA, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem, 20 óra

A zenekar honlapja: www.djabe.hu